

SZAKIRODALOM.

Dr. Havass Rezső. Magyar Földrajzi Könyvtár. *A magyar birodalomról bármely nyelven, valamint magyar szerzőktől bármely földrajzi tárgyról és bármely nyelven megjelent irodalmi művek könyvészete. Idevágó irodalomtörténeti bevezetéssel. Budapest, 1893. A szerző sajátja; főbizományos: Franke Pál (Budapest, IV. Hatvani-u. 2.). Nyomta a Pesti Lloyd-Társulat könyvnyomdája. 8r. XXVII+532 l. Ára 10 korona.*

Földrajzi irodalmunk munkásai legjobban tudják, hogy minden könyvészeti munka, mely a földrajzi irodalmat öleli fel, csak nyereséget jelent, s e tekintetben Havass könyvét a geografia csak szívből üdvözölheti. De Havass munkája nemcsak nyereség számba megy; mint komoly és hosszas kutatások eredménye, nagy anyagával, ügyes beosztásával, földrajzi irodalmunkban a hézagpótláson kívül az úttörés igényével lép fel, s megérdemelte a vallás- és közoktatásügyi minisztérium támogatását, mely a munkából a Magyar Földrajzi Társaság ajánlatára 100 példányt vásárolt meg a hazai kulturális intézetek számára.

Havass a Magyar Földrajzi Könyvtár anyagát már a nyolcvanas évek elején kezdte gyűjteni, noha akkor még nem gondolt arra, hogy anyagát összefoglalva kiadja. Vállalkozása az 1885. évi budapesti országos általános kiállítás alkalmával nyert alakot; ekkor ugyanis a Magyar Földrajzi Társaság a vallás- és közoktatásügyi kormány felszólítására egy földrajzi kiállítás rendezését határozta el, melynek vezetését dr. Havass Rezsőre, Péchy Imrére és Heim Péterre bízta. E bizottság a többek közt a régi magyar földrajzi művek jegyzékét szándékozott összeállítani, de a megkezdett anyaggyűjtés a jegyzéket oly terjedelmessé tette, hogy annak összeállításától el kellett állni s a tisztán alkalmi célú szolgáltni kívánó jegyzék helyett a bizottság a magyar földrajzi és térképészeti irodalom könyvészetének megírását határozta el, melyből Havass a földrajzi, Péchy a térképészeti részt vállalta magára.

Havass könyve már 1888-ban készen volt s ugyanazon év május 7-én a M. T. Akadémia II. osztályának ülésén be is lett

mutatva; kiadásra azonban, az újabb anyag felhasználásával, csak 1893-ban került, még pedig irodalmi viszonyaink jellemzéséül — a szerző saját költségén.

Havass könyve, melyet szülői emlékének ajánl, az 1849. évig bezárólag megjelent hazai vonatkozású földrajzi művek jegyzékét nyújtja, s 4716 hazai vonatkozású földrajzi rokontárgyú munka címét foglalja magában; ez anyagot összesen mintegy 119 könyvtárból gyűjté össze s így a Magyar Földrajzi Könyvtár-ba azon földrajzi műveket vette fel, tekintet nélkül a nyelvre, melyeknek eredete vagy tárgya magyar.

A könyv a következő öt szakaszra oszlik: I. A magyar birodalomra vonatkozó földrajzi és rokontárgyú munkák, és pedig: *a*) Magyar birodalom (különösen Magyarország); *b*) Erdély; *c*) Horvát-, Szlavon- és Dalmátországok s a volt Határőrvidék; *d*) Megyék; *e*) Városok, falvak, fürdő- és gyógyhelyek. II. A külföldre, nemkülönben a magyar birodalomra is vonatkozó földrajzi és rokontárgyú munkák. III. *a*) A külföldet tárgyaló magyar földrajzi irodalom; *b*) A külföldről szóló idegen írók munkáira vonatkozó magyar könyvismertetések. IV. Csiziók, naptárak és rokontárgyú munkák. V. Különfélék és Pótlék. Az ezen szakaszokban és alszakaszokban foglalt czímek időrendben következnek egymás után; a megyék, városok, falvak, fürdő- és gyógyhelyekre vonatkozó munkák czímei betűrendben és időrendben is össze vannak állítva. Felhasznál kéziratokat, könyveket, folyóiratokat, értekezéseket és hirlapcikkeket s a mennyire lehet, megjelöli, az illető mű melyik könyvtárunkban található. A könyvet a magyar földrajzi irodalom könyvészetének forrásművei és az átkutatott 119 könyvtár jegyzéke s végül a könyvben előforduló összes geográfiai nevek kitünő indexe rekesztik be. Mint hiányt kell felemlítenünk a szerzők betűrendes névmutatóját, mely a munka tökéletességének és gyakorlati használhatóságának rovására van s alkalmat adhatott oly bírálatokra, minő p. o. dr. Márki Sándoré, (Erdély, 1893. 5. f.), mely nagyrészt épen a szerzők betűrendes jegyzéke hiányán alapuló tévedésekből áll, mint azt utóbb maga Havass (Erdély, 1893. 9.—10. f.) kimutatta.

Ha Havass e munkájához csatoljuk Péchy térképészeti irodalmát, úgy a földrajzi könyvészet 1849 végéig együtt van. De ez csak a munka egyik fele. Az 1849-iki évtől maig terjedő földrajzi irodalom repertoriuma megírásra vár még Noha egyes évekről vannak bővebb feljegyzéseink, mint a Márkiéi a Földrajzi közleményekben (Hazánk leírói), de rendszeres összefoglaló bibliografiánk nincs. Az 1892-ben Bernben tartott V. földrajzi kongresszus elhatározta, hogy egy egységes geográfiai bibliografiát fog szerkeszteni, mely a világ összes geográfiai műveit magába foglalja; a kongresszus végrehajtó állandó bizottsága közoktatásügyi kor-

mányunkat is felkereste, mely a Magyar Földrajzi Társasághoz fordult a magyar geográfiai bibliográfia szerkesztése ügyében. A Magyar Földrajzi Társaság melegen vette az ügyet pártfogásába s ha a közoktatásügyi kormány az anyagi akadályok leküzdésében a társaságnak segítségére lesz, úgy a magyar földrajzi könyvészet 1849-től napjainkig is létesülni fog. Dr. Havass Rezső megmutatta Magyar Földrajzi Könyvtárával, hogy alkalmasabb egyént, mint ő, a munka folytatására alig találhatnánk.

Dr. Jankó János.

A budapesti magyar kir. egyetemi könyvtár kézíratainak címjegyzéke. (*Catalogus manuscriptorum Bibliothecae Reg. Scient. Universitatis Budapestinensis.*) II. rész. Budapest, nyomtatott a m. kir. egyetemi könyvnyomdában. 1894. 8r. 305—812. l.

A három nagy országos könyvtár közül a budapesti egyetemi könyvtár az egyedüli, mely abban a szerencsés helyzetben van, hogy katalógusait nyomtatásban közzé teheti. Könyveinek címjegyzékéből eddig 18 kötet jelent meg; középkori kódexeiről valóssággal mintaszzerű katalógust adott a tudósok kezébe s a rendkívüli tevékenység daczára, mit e nagy forgalmú könyvtár gyarapítása s rendbentartása megkövetel, a könyvtári igazgatóság nemcsak arra talált időt és módot, hogy szakszerűen rendeztesse a könyvtár értékes kéziratgyűjteményét, hanem az eszközöket is megtalálta arra, hogy a kéziratok nyomtatott címjegyzékében tegye közkeletűvé a fáradságos munka eredményét.

Az egyetemi könyvtár kézíratainak címjegyzékéből az első kötet 1889-ben jelent meg s a kézirati művek és a czéhlevelek jegyzékét foglalta magában. A most megjelent második kötet tartalmát az eredeti oklevelek és levelek s a Hevenesy- és Pray-féle gyűjtemények kézíratainak jegyzéke képezi. 82 mohácsi vész előtti és 587 újabbnakori eredeti oklevélnek, levélnek s egyéb levéltári iratnak latin regestáját találjuk ott meg, s azonkívül a Hevenesy-féle gyűjtemény 91 kötetének és Pray kézíratai 60 kötetének részletes leírását, a bennök foglalt oklevélmásolatok terjedelmes kivonataival együtt. A múlt század két nagy gyűjtőjének gyűjteményes kincse s bennük a magyar világi és egyházi történelem és a kultúrhistoria rendkívül becses anyaga válik e jegyzék által az egész tudományos világ tulajdonává. A kiváló hely, melyet e gyűjtemények történelmi forrásaink között elfoglalnak, indította arra *Szilágyi* Sándort, a könyvtár lelkes igazgatóját, hogy az egész katalógust latin nyelven irassa meg. Ezt a sok nehézséggel járó feladatot, mint az igazgató előszavában olvassuk, *Dedek* Crescens Lajos könyvtárnok oldotta meg, s az egész kötet szerkesztése az ő gondosságát dicséri. A kötet beható méltatást érdemel, de ezt

akkorra tartjuk fenn, midőn a harmadik, befejező kötet is megjelenik s a teljes katalogus kapcsán alkalmunk nyílik az egész nagybecsű kéziratgyűjtemény ismertetésére.

Sch. Gy.

Magyar Nyomdászok Évkönyve. *Kiadja a Könyvnyomdászok Szakköre. Szerkeszti Gelléri Mihály. Kilenczedik évfolyam, 1894. Pesti-Könyvnyomda-részvénytársaság.* Kis 8r. 172 l. és jegyzetlapok.

Egy szerény viszonyok közt is tisztességgel és szép eredményel működő egyesületnek, a Könyvnyomdászok Szakkörének terméke ez a kis kiadvány, melyből immár a kilenczedik évfolyam lát napvilágot. Ez évkönyvet a magyar nyomdászok indították meg s önmaguk látják el a szakmájukba vágó cikkekkel, melyeknek kettős feladata bizonyosságot tenni a magyar nyomdászat fejlettségéről s elősegíteni annak további haladását. A kötet élén rövid visszaemlékezést találunk a *Typographiának*, az egyesület szakközlönyének 25 éves multjára. *Acz Mihály*, Öreg Rakóczi György könyvnyomtatói cz. dolgozatában ügyesen csoportosítja a hazai irodalomtörténet idevágó adatait. *Firtinger* Károly szemlét tart a hazai nyomdászat újabkori szakirodalmáról, s összeállítja az irodalom termékeinek bibliographiáját; a kötet e közleménye, mint szakrepertórium, igen becses és régen érzett hiányt pótol. Ép ily hasznos *Augenfeld* Miksa jegyzéke a magyar birodalom könyvnyomdáiról, és a hazai és külföldi könyvnyomdász-egyesületek címjegyzéke. Az évkönyvbe még *Pusztai* Ferencz, *Székely* Imre, *Kosovitz* Rezső, *Clement* János, *Szóllósy* Mihály, *Somos* Árpád, *Tichy* Ákos és *Ormós* Béla irtak kisebb-nagyobb cikkeket.

—rr.

Schwenke, Paul, dr. Adressbuch der deutschen Bibliotheken. (*Beihfte zum Centralblatt für Bibliothekswesen.* X.) *Leipzig, O. Harrasowitz. 1893.* 8r. XX+411 l.

A könyvtárak fontosságát említeni fölösleges. Azok a tudomány-nak, a művelődésnek kimeríthetlen és nélkülözhetlen forrásai. Minél nagyobb a könyvtárak száma, annál nagyobb a szellemi műveltség. Amerikában 1886-ban 5338 nyilvános könyvtár volt, melyek 20 milliónál több kötetet foglalnak magokban. Európa ebben is elől jár. Nem szándékom az egyes nagy könyvtárakat felsorolni, csak a fönt jelzett műről akarok néhány szót szólni. Szerző a németországi könyvtárak ismertetését magában foglaló művet akart adni. Összesen 1617 könyvtárról közöl adatokat, a mely könyvtárakban mintegy 27,091,298 kötet nyomtatvány és 24,046 kézirat őriztetik. Petzhöld 1875-ben adott ki egy névkönyvet; a majdnem 20 évi időköz eléggé indokolja ez új kézikönyv megjelenését, mely a könyvtárak